

PATENDIAMET

Kalle Laanet
Justiitsministeerium
info@just.ee

Teie: 02.01.2024 nr 8-3/11-1

Meie: 05.02.2024 nr 1-9/24-6

Vastus autoriõiguse seaduse seaduseelnõu väljatöötamiskavatsusele

Esitasite Patendiametile arvamuse avaldamiseks väljatöötamiskavatsuse (VTK) autoriõiguse seaduse (AutÕS) muutmiseks. Patendiamet on väljatöötamiskavatsusega tutvunud ja esitab oma tagasiside ja ettepanekud (Lisa 1).

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)
Margus Viher
peadirektor

Cady Kaisa Rivera
627 7917
CadyKaisa.Rivera@epa.ee

1. Erakopeerimise tasu süsteem

1.1. Patendiamet on seisukohal, et erakopeerimise tasu süsteemi toimivuse parandamiseks tuleks õigusakti (määruse) tasandil paika panna täpsem jaotuskava koostamise ja kinnitamise kord, s.t vastu võtta õiguspoliitiline otsus. Ka VTK-s endas on välja toodud, et jaotuskava koostamist ei ole võimalik lihtsamaks teha, sest ühtne valem jaotuskava koostamiseks puudub. Seega leiame, et selge jaotuskava, sh täpsemalt paika pandud protsendimäärad aitaksid vähendada vaidlusi ja komisjoni tööd tõhustada.

1.2. VTK-s on sätestatud, et erakopeerimise komisjoni koosseis peab olema seaduses üheselt arusaadav ning selles on välja pakutud erinevaid lahendusvariante, mis puudutavad komisjoni koosseisu muutmist. On kaheldav, kas komisjoni praeguse koosseisu muutmine lahendaks tasu jaotamisega seotud vaidlusi, kui ühtset tasu jaotamise mudelit veel ei ole. Patendiamet leiab siiski, et jaotuskava komisjon peaks koosnema KEOde esindajatest. Nagu VTK-s rõhutatud, on ainult neil võimalik jaotuskava koostamisel tugineda erialastele teadmistele ja allikatele ning neil on olemas ka varasem praktiline kogemus.

Variant a.1. – tekib küsimus, et kui tekiks kinnine kataloog õiguste omajatest, kes komisjonis esindatud on, kas siin ei või komplikatsioone tekkida nende õiguste omajatega (nt meediateenuse osutajad), kes kataloogist välja jäävad? Lisaks kas see lahendusvariant võimaldaks komisjoni tööga liituda ka nt. uutel KEO-d, kes muid õiguste omajaid esindavad?

Variant a.2.- VTK-s on selgitatud, et kui komisjon koosneks võrdselt KEO-de esindajatest, siis oleks kõikide nende õiguste omajate huvid esindatud võrdselt. Samas jääb ka siin lahtiseks küsimus, kas kõikide õiguste omajate huvid on ikkagi võrdselt esindatud, kui ühte õiguste omajate liiki esindab mitu KEO-d.

Variant a.3. - Patendiamet ei poolda objektiivsete spetsialistide (eri ministeeriumide esindajate, andmeanalüütiku, ülikooli esindaja jne) kaasamist iga-aastaselt jaotuskava kinnitamisesse. Esiteks ei taga eri isikute, kellest osa puutub vastava valdkonnaga vähe kokku, kaasamine seda, et jaotuskava kinnitamisel ei tekiks sarnaseid erimeelsusi, nagu praegu. Puudub kindel raamistik, mille järgi jaotuskava kinnitada, ning eelnevad aastad on näidanud, et tegemist ei ole lihtsa küsimusega. On kaheldav, kas iga komisjoni liige süveneks lõpuni jaotuskava spetsiifikasse; see oleks nende jaoks märkimisväärne ajakulu, arvestades ka asjaolu, et komisjoni liikmete tööd ei tasustata. Samuti tekitab kõhklusi see, kas erapooletutel asjatundjatel puudub samaväärne kokkupuude ja ligipääs erialastele teadmistele nagu KEO-del. Leiame, et kõige asjatundlikumad on jaotuskava küsimuses siiski õiguste omajaid esindavad KEOd, kelle esindatus peaks tagama eri õiguste omajate tasakaalustatud jaotuse tasude jagamisel.

Variant a.4.- Patendiamet ei näe, et VTK-s välja toodud probleemkohti lahendaks ka jaotuskava kinnitamise ülesande toomine Patendiameti alla. Leiame, et piisav pole põhjendus, et jaotuskava koostamine on rakenduslik, mitte õiguspoliitiline ülesanne. Praeguse süsteemi juures, kus jaotuskava kinnitamiseks puuduvad kindlad kriteeriumid, on tegemist mahuka ja õiguslikult keerulise küsimusega. Selle lahendamise andmine Patendiametile eeldab põhjalikumat analüüsi ja põhjendusi.

Samuti suurendaks sellise komisjoni töö korraldamine ebamõistlikult Patendiameti töökoormust, kuna eelnevate aastate kogemus on näidanud, et jaotuskava kinnitamine hõivab teatud perioodil suure osa komisjoni juhi tööst ning et komisjoni töö korraldamise ega erakopeerimise tasu jaotuskava koostamise eest pole komisjoniliikmetele isegi ette nähtud tasu. Ka jääb väljapakutud lahenduse juures Patendiametile selgusetuks Justiitsministeeriumi esindaja roll jaotuskava koostamisel.

Amet on kategooriliselt vastu jaotuskava kinnitamise ülesande andmisega olemasolevale autoriõiguse komisjonile. Autoriõiguse komisjoni põhifunktsioon on lahendada kohtuväliselt lepitusmenetluse teel autoriõiguse ja kaasnevate õigustega seotud vaidlusi. Komisjoni liikmed on valitud lähtuvalt selle funktsioonist laiapõhjaselt, arvestatud pole jaotuskava komisjoni ülesande spetsiifikat. Komisjoni liikmete määramine, lähtudes üksnes jaotuskava

kinnitamise ülesandest, pole põhjendatud. Samuti täiendava ülesande lisamine autoriõiguse komisjonile võib tekitada aja- ja ressursipuudust, kui autoriõiguse komisjonile laekub nt. korraga mitu avaldust ning samal ajal peaksid selle liikmed tegelema ka jaotuskava koostamisega. Siinkohal mainime, et viimasel aastal on autoriõiguse komisjoni tegevus muutunud aktiivsemaks ning laekunud on mitu avaldust.

1.3. Mis puudutab VTK-s väljatoodud KEOde määratlemise küsimust, siis tuleks lähtuda autoriõiguse seaduse (AutÕS) §-s 76 nimetatud tunnustest: KEO on mittetulundusühing, kes teostab kollektiivselt autoriõigusi või autoriõigusega kaasnevaid õigusi. Õiguste teostamine peab olema selle juriidilise isiku ainuke või peamine eesmärk ning seda juriidilist isikut peavad kontrollima õiguste omajad. Patendiamet kontrollib neid eeldusi KEO põhikirja alusel üldiselt, et avaldada KEOde nimekirja informatiivsel eesmärgil ameti kodulehel. Kui hiljem selgub näiteks kohtuvaidluse tulemusena, et mõni organisatsioon ei vasta seaduses sätestatud KEO tingimustele, saab amet kodulehte vastavalt korrigeerida. Ülaltoodu puudutab VTK-s välja toodud väidet, et Patendiameti kodulehel Filmi Esmasalvestuse Tootjate Ühing (FETÜ) KEO-na märgitud ei ole, kuigi nad on viimastel aastatel komisjoni töösse olnud kaasatud. Patendiamet kontrollis üle FETÜ põhikirja ning lisas sellest lähtudes ka FETÜ oma kodulehele KEO-de alla. Patendiamet soovib veelkord rõhutada, et Patendiameti kodulehel on nimetatud info ainult informatiivsel eesmärgil.

1.4. Kokkuvõtvalt on Patendiamet seisukohal, et väljapakutud variandid ei lahenda tegelikult põhiprobleemi – seda, et puudub selge regulatsioon tasu jagamise korra kohta. Nagu on välja toodud ka Tartu Ülikooli analüüsis erakopeerimise tasu jaotuskava koostamise kohta, võib täheldada, et neis riikides, kus tasu suuruse kindlaksmääramiseks kasutatakse läbirääkimisi, kipuvad need olema aja- ja ressursimahukad. Konsensuslik mudel, mille aluseks pole selged kriteeriumid, võib tekitada patiseisu ning anda eelise kõige jõulisemale läbirääkijale. Analüüsis järeldatakse, **et kõige vähem vaidlusi peaks tekitama mudel, kus jaotuse protsendimäärad pannakse paika õiguspoliitilise otsusega.** Paika pandud protsente saaks korrigeerida iga-aastase tarbijauuringu tulemuste alusel. Õiguspoliitilise otsuse tegemise käigus on asjakohane kaasata eri spetsialiste, sh andmeanalüütikut, ülikoolide ja KEOde esindajaid jne. Selles etapis tehtud põhjalik töö ja selgete kriteeriumide paika panek muudaks komisjoni töö oluliselt lihtsamaks ning poleks ka määrav, kas komisjon oleks Justiitsministeeriumi või näiteks Patendiameti all. Samuti ei oleks vaja pikendada jaotuskava kinnitamise aega kuue kuuni pärast eelarveaasta lõppu; kava kinnitamine oleks kiirem ja tehnilisem protsess.

2. Blokeerimismeede

2.1. Patendiamet pooldab blokeerimismeetme rakendamist piraatsisu pakkuvate veebisaitide tegevuse tõkestamiseks. Amet leiab, et kuigi piraatsisu pakkujad ja nende tarbijad võivad alati leida oma tegevuseks uusi (tehnoloogilisi) viise, on blokeerimismeetme rakendamine siiski samm edasi piraatlusvastase võitluse edendamisel.

2.2. VTK järgi antakse Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ametile pädevus teha internetiteenuse pakkujatele ettekirjutus, et viimased blokeeriks autoriõiguseid ja kaasnevaid õigusi rikkuvale lehele juurdepääsu Eesti territooriumil. Ettekirjutuse tegemise eelduseks on aga asjaolu, et õiguste omaja on eelnevalt pöördunud õiguste rikkuja poole ning palunud õiguste rikkumise lõpetamist. Siin peitub ameti hinnangul süsteemi võimalik nõrkus – õiguste rikkuja tuvastamine võib osutuda väga keeruliseks. Tuleks analüüsida ja paika panna, keda peetakse selle meetme kontekstis õiguste rikkujaks ning kuidas peab olema vormistatud ja saadetud õiguste omaja pöördumine. Juhul, kui veebisaidi sisust rikub konkreetse õiguste omaja õigusi vaid näiteks väike osa, siis tuleks analüüsida kogu veebisaidi blokeerimise proportsionaalsust. Edasises analüüsis võiks ka välja tuua alternatiivsed võimalused ja miks need pole olnud tõhusad (hagi ja hagi tagamise taotluse esitamine maakohtusse, mis on üldjuhul pädev kohus intellektuaalomandiga seotud vaidlustes).

3. Autoriõiguse komisjon

- 3.1. Patendiamet on nõus VTK-s toodud põhjendustega selle kohta, et autoriõiguse komisjoni õiguspoliitiline funktsioon ennast ei õigusta ning selle järgi puudub vajadus. Seetõttu nõustume, et AutÕS § 87 lg 1 p-d 1–3 tuleb tunnistada kehtetuks.
- 3.2. Patendiametile jääb selgusetuks, miks on vaja autoriõiguse komisjoni liikmete arvu vähendada ning miks peab komisjon koosnema just viiest liikmest. Praegu on komisjonis 12 liiget. Liikmete suurem arv tagab võimalikult laiapõhjalise valiku eri profiiliga lepitajatest, kes sobivad eri tüüpi vaidluste lahendamiseks. Suurem liikmeskond ei takista neile tasu maksmise osas muudatuste tegemist, sest tasu maksmine oleks põhjendatud üksnes juhul, kui komisjoni liige viib läbi lepitusmenetlust (mitte n-ö ootenimekirjas olemise eest). Oluline on ka see, et kui kavandata muudatuste üks eesmärk on muuta autoriõiguse komisjoni toimivamaks ja selle olemasolust üldsust rohkem teavitada, siis võib eeldada lepitusmenetluste arvu kasvu. See omakorda eeldab suuremat hulka võimalikke lepitajaid. Komisjoni liikmed viivad lepitusmenetlust läbi põhitöö kõrvalt ning ei pruugi olla tagatud nende valmisolek igal hetkel lepitajana tööle asuda. Lisaks tagab suurem hulk komisjoni liikmeid selle, et iga kord leitaks lepitaja, kes on pooltest sõltumatu (lepitusseaduse § 3) ning kellega pooled on nõus. Liiatigi võiks keerulisemate vaidluste korral kaaluda võimalust kaasata vaidluse lahendamisse mitu lepitajat, nagu näiteks Madalmaades (läheldes 2020. aastal läbiviidud võrdlevast uuringust autoriõiguse komisjoni ülesannete kohta). Ka võimaldaks suurem lepitajate arv vajadusel menetlus võimalikult kiiresti läbi viia.
- 3.3. Patendiamet nõustub sellega, et komisjoni nimekirjas olevad isikud võiksid omada vastavat haridust (magistrikraad õigusteaduses) ning kogemust kas autoriõiguse valdkonnas või lepitusmenetluses (ka kogemus vaidluste lahendamises võiks pädeda).
- 3.4. Patendiamet nõustub täielikult, et autoriõiguse komisjoni, sh komisjoni esimehe töö, peaks olema tasustatud, kuna lepitusmenetlus võib olenevalt lahendatavast küsimusest hõlmata küllaltki suurt ajaressurssi. Lepitusseaduse § 9 kohaselt võib ka praegu lepitaja poolte kokkuleppel saada tasu, kusjuures tasu kandjateks on pooled ise. VTK kohaselt aga tuleks lepitajate tasu finantseerida Patendiameti eelarvest. Amet leiab, et tuleks esitada põhjendused, miks ei ole kaalutud lepitusseaduses vaikimisi määratud süsteemi rakendamist ning analüüsida teiste võrreldavate lepitusmenetluste finantseerimismudeleid. Kui autoriõiguse komisjoni pöördujate ja lepitusmenetluste arv kasvab, on Patendiametil keeruline lepitajate tööd eel arvestada. Samas möönab amet, et väljapakutud süsteemi eelis on poolte suurem valmidus lepitusmenetlust kasutada ning selge ja kindel tasusüsteem komisjoni liikmete jaoks. VTK-st jääb selgusetuks, kust on võetud ja mis põhjusel on komisjoniliikme töötunni hinnaks määratud just 40 eurot koos maksudega.
- 3.5. Mis puudutab komisjoni töökorra väljatöötamist, kinnitab Patendiamet selle vajadust, et muuta menetlus selgemaks ja läbipaistvamaks ning tagada lepitusmenetluse normide järgimine. Amet on juba loonud komisjoni töökorra väljatöötamiseks ametisisese töörühma ja alustab vastava töökorra välja töötamisega.

4. Muud kitsaskohad

Patendiametil siinkohal kommentaare ei ole.

Lõpetuseks soovib Patendiamet mainida, et 2020.a valminud uuringus „Analüüs autoriõiguse komisjoni ülesannete, korralduse ning finantseerimise kohta“ punktis 3.3.1. on mainitud, et lepitusmenetluse sätted on autoriõiguse komisjoni potentsiaali suurim ankur ning välja on pakutud ka lahendust, kus komisjonis menetluse algatamiseks piisaks ühe poole avaldusest ning teisele poolele oleks sel juhul menetluses osalemine kohustuslik. Kui kompromissini poolte kokkuleppel ei jõuta, võib komisjon ise

langetada otsuse ning vastav otsus oleks vajadusel edasikaevatav kohtusse.
Käesolevast VTK-st ei selgu, kas Justiitsministeerium on analüüsinud ka seda varianti ning milline oli selle tulem.